

Албер Ками (1913-1960)

УВОД У РЕВОЛТИРАНОГ ЧОВЕКА

Има злочина из страсти и злочина из логике. Казнени законик их доста лагодно разликује по предумишљају. Ми смо у времену предумишљаја и савршеног злочина. Наши злочинци нису више она разоружана деца што се позиваху на изговор љубави. Они су, напротив, одрасли и њихов је алиби несумњив: то је филозофија која може служити свему, чак претварању убица у судије.

Одрекну ли се разлози самоубиству, немогуће их је допетити убиству. Немогуће је бити нихилист напола. Апсурдно расуђивање не може истовремено да сачува живот ономе који говори и да пристане на жртвовање других. Од часа кад се призна немогућност апсолутне негације, а њу признати на неки начин значи живети, прво што се не може негирати јесте живот другог. Тако, исти појам који нам је допуштао да мислимо како нам је убиство равнодушно, одузима му оправдање; враћамо се у неоснованост из које смо покушали да изађемо. Практично, такво нас расуђивање истовремено уверава да се може и не може убијати. Оно нас оставља у противречју, без ичега што може да спречи убиство или да га оправда, да претимо и да нам се прети, повучени читавом једном епохом грозничавом од нихилизма, па ипак усамљене, с оружјем у руци и стиснута грла.

Узет као животно правило, апсурд је дакле противречан. Је ли онда чудно што нам се пружају вредности које би за нас одлучиле о оправданости убиства? Није могуће, уосталом, утемељивати став на неком повлашћеном чувству. Осећај апсурда је осећај као и остали. Чињеница што је дао своју боју толиким мислима и чиновима између два рата само доказује његову моћ и његову основаност. Али јакост неког осећаја не повлачи за собом његову универзалност. Грешка читаве једне епохе била је што је изложила - или је сматрала изложенима - општа правила акције почевши од неког издвојеног чувства којему је, као чувству, био својствен покрет надилажења себе. Велике патње, као и велика срећа, могу бити на почетку неког расуђивања. Оне су заговорници. Али не можемо их налазити и сачувати читавим током ових разматрања. Ако, дакле, бејаше основано уважавати апсурдни сензибилитет, дијагностицирати болест какву налазимо у себи и код других, немогуће је у тој осетљивости и у нихилизму што га она претпоставља не видети ништа друго осим полазишта, живљење критике, еквивалента, на плану егзистенције, систематске сумње. Након тога ваља разбити непомичне игре огледала и ући у неодољиво кретање којим апсурд надилази себе сама. Пошто смо разбили огледало, не остаје ништа што би нам могло послужити да одговоримо на питање столећа. Апсурд, као и методична сумња, створили су табулу разу. Он нас оставља у слепој улици. Али, као и сумња, он може враћајући се уназад, да усмери неко ново тражење. Расуђивање се тада наставља на исти начин. Ја вичем да ни у шта не верујем и да је све апсурдно, али не могу да сумњам у свој крик и потребно ми је барем да верујем у своје присуство. Прва и једина очигледност која ми је тако дата унутар доживљаја апсурда јесте револт. Без икаквог знања, морајући да убијам брзо или да пристанем да се убија, ја располажем само том очигледношћу што се још појачава раскиданост у којој се налазим. Револт се рађа из призора неразумности, пред неправедним и несхвалљивим положајем. Али његов слепи полет иште ред усред хаоса и јединство у срцу онога што измиче и нестаје. Он виче, он захтева, он хоће да саблазан престане и да се напokon утврди оно што се до сада непрестано исписивало по мору. Он је заокупљен преображајем. Али преображавати јесте деловати, а деловати сутра ће бити убијати, док он не зна је ли убиство оправдано. Он рађа управо чинове што се од њега траже да их оправда. Треба дакле да револт налази своје разлоге у себи самом, јер их не може наћи ни у чему другом. Он на самопреиспитивање мора пристати како би научио да се понаша.

Два столећа револта, метафизичког или историјског, управо се нуде да о њима размишљамо. Историчар би, сам, могао хтети потанко да изложи доктрине и покрете што се у том времену измеђују. Требало би барем бити могуће наћи у томе нит водиљу. (...) Револт би нам у сваком случају могао подастрети своје разлоге тек пошто се испитају његови ставови, његови захтеви и његове тековине. У његовим се делима можда налази правило деловања које нам апсурд није могао да пружи, напомена барем о праву или дужности убијања и, најзад, нада у неко стварање. Човек је једино створење које одбија да буде оно што јесте. Питање је да се сазна може ли га то одбијање довести само к уништењу других и њега самог, мора ли се сваки револт завршити у оправдању општег убиства или, напротив, не тежећи према немогућој невиности, он може да открије начело неке разумне кривнице.